

Leo Trotskij

De spanska erfarenheterna är ett test av idéer och individer¹

24 augusti 1937

Till alla organisationer inom Fjärde internationalen:

Den spanska revolutionen har enorm betydelse för de medvetna arbetarna, inte bara som historisk händelse av största vikt utan också som en skola i revolutionär strategi. Idéer och individer utsätts där för ett utomordentligt viktigt, man skulle kunna tala om osvikligt, test. Varje seriös marxist måste studera inte bara händelserna under revolutionen, utan även de politiska ställningstaganden som olika grupper och enskilda aktivister på egen hand gjort under de spanska händelserna.

Kamrat Vereeken och kamrat Sneevliet²

I detta brev skulle jag vilja dröja vid ett speciellt fall, men ett som är i högsta grad instruktivt: en granskning av den ståndpunkt kamrat Vereeken, en av de ledande medlemmarna i vår belgiska sektion, intagit. Vereeken svarade för rapporten om den spanska frågan vid det möte centralkommittén i Revolutionära socialistpartiet höll i slutet av juni i år.³ Rapporten om hans anförande, som publicerats i den belgiska sektionens internbulletin för juni-juli, är ytterst kortfattad, kanske på sin höjd tjugofem rader, men ger ändå en tillräckligt klar bild av kamrat Vereekens misstag, misstag som är lika farliga för vår belgiska sektion som för hela Internationalen.⁴

¹ Denna text publicerades först i internbulletinen för det Revolutionära socialistpartiet (PSR – Parti Socialiste Révolutionnaire) i Belgien, n° 9 november 1937, med anmaningarna ”ej för offentliggörande” och ”uteslutande avsedd för medlemmarna”, ”Till alla medlemsorganisationer i Fjärde internationalen”. I internbulletinen föregicks Crux´ text av ett uttalande från PSR:s centralkommitté, där man påpekade att publiceringen försenats på grund av att redaktörerna väntat på en replik från Vereeken – omtalad under förkortningen ”Ver.” – som skulle ha publicerats samtidigt som Trotskijs text, men att denne bara hunnit skriva en första del. Denna återfanns i bulletinen under rubriken ”Ett test av individer, idéer, medel och metoder för att befrämja en seger för våra idéer utifrån erfarenheterna från den spanska revolutionen”. I dessa noter har vi i omfattande utsträckning använt oss av den. Det måste påpekas att Vereeken aldrig kom att fullborda sin replik.

² Vereeken skulle i den nämnda texten protestera mot att Trotskij sammankopplade honom med Sneevliet. Dennes parti, RSAP (står för Revolutionair-Socialistische Arbeiders Partij, dvs Revolutionära socialistiska arbetarpartiet), hade deltagit vid Brysselkonferensen, som organiserats av Londonbyrån. Apropå konferensen hade Gorkin skrivit i *La Batalla* den 22 november 1937, att man där ”beslutat att stå vid sidan av Fjärde internationalen samt att samarbeta med POUM, vars ståndpunkter man förklarade sig vara enig med”. I *La Lutte Ouvrière* den 5 juli hade Byrån inom Centret för Fjärde internationalen publicerat en deklARATION med en tämligen pessimistisk värdering av relationerna med RSAP och som därmed offentliggjordes. Vereeken befann sig i minoritet inom sitt parti men hade ändå inte brutit mot disciplinen. Han såg POUM:s beslut att gå med i Generalitat-regeringen som ett allvarligt politiskt misstag. Detta till skillnad från Sneevliet som var för detta. De båda stod emellertid varandra mycket nära, vilket framgår av Vereekens ihärdiga kamp för att Sneevliet efter kriget skulle ”rehabiliteras” av Fjärde internationalen och att Trotskijs anklagelser mot honom skulle dras tillbaka.

³ PSR bildades i oktober 1936 genom sammanslagningen mellan Walter Dagues Action Socialiste Révolutionnaire, en grupp som blivit utesluten ur socialistpartiet där de ”entrystiska” trotskisterna under Léon Lesoil återfanns, och Vereekens Spartakusgrupp, som splittrats när den entrystiska politiken antogs och sedan anslutit sig till Centret för Fjärde internationalen.

⁴ Vi har inte lyckats återfinna denna text, som Trotskij citerar rikligt från, och få dess autenticitet bekräftad av Vereeken eller hans syn på tolkningen och framför allt dess korthet. Som han såg det rörde det sig om en sammanfattning, som var på gränsen till en karikatyr och gjord av en långt ifrån opartisk sekreterare.

Kamrat Sneevliet, ledare för RSAP i Nederländerna, har som bekant fullständigt slutit upp bakom POUM:s politik⁵ och har därigenom tydligt visat till vilken grad han avlägsnat sig från den revolutionära marxismen. Kamrat Vereekens fall är något annorlunda. Vereeken är försiktigare. Hans argument, i det förflutna såväl som idag, är uppblandade med reservationer: ”å ena sidan”, ”å andra sidan”. Gentemot POUM är han ”kritisk” och lånar åtskilliga argument från vår gemensamma arsenal. Men egentligen är risken större för att hans centristiska hållning skapar oreda inom våra egna led än kamrat Sneevliets.⁶ Av denna orsak är det nödvändigt att underkasta Vereekens uppfattning en omsorgsfull kritik.

Optimistisk fatalism, ett karaktärsdrag hos centrismen

Vereeken lämnade sin rapport innan POUM:s krossades och det avskyvärda mordet på dess ledare av Stalins agenter i Spanien (Antonov-Ovsejenko och andra). Vi kommer orubbligt att försvara minnet av Nin och hans kamrater mot förtalet från skurkarna i Moskva och annorstädes. Men Nins tragiska öde kan inte förändra våra politiska bedömningar som dikteras av proletariats historiska intressen och inte av känslomässiga överväganden.

Kamrat Vereeken har länge varit helt fel ute i sin bedömning av POUM när han trott att detta parti under trycket från utvecklingen så att säga ”automatiskt” skulle följa en vänsterkurs och att vi i Spanien skulle kunna nöja oss med ”kritiskt” stöd till POUM. Utvecklingen har helt och hållet vederlagt denna fatalistiska och optimistiska prognos, som är ytterligt karakteristisk för ett centristiskt, men däremot inte marxistiskt, tänkande.

Det räcker med att påminna om att hela POUM:s politik varit genomsyrat av samma fatalistiska optimism och att partiets ledning anpassat sig till ledningen för anarkisterna i hopp om att dessa automatiskt skulle slå in på den proletära revolutionens väg, precis som Vereeken själv i sin tur anpassat sig till ledningen för POUM.⁷ Alla dessa förhoppningar har fullständigt kommit på skam: utvecklingen slungade såväl anarkisternas ledare som POUM:s inte till vänster utan till höger.

I stället för att öppet medge det felaktiga i sin politik försöker Vereeken nu omärkligt glida över till en ny ståndpunkt som bara skiljer sig från den tidigare genom än större förvirring.

Karakteriseringen av POUM

”Till skillnad från CNT och FAI, som existerat i tiotal år” – så inleder Vereeken sin rapport – ”är POUM nybildat, heterogent och med en svag vänsterflygel.” Beskrivningen utgör inte bara ett radikalt avståndstagande från Sneevliets synsätt utan också från den hållning Vereeken själv tidigare intagit. För var är den utlovade vänsterkursen? Samtidigt är detta sätt att karakterisera POUM avsiktligt vagt. ”Vänsterflygeln är svag”. Ordet ”vänster” betyder ingenting i detta sammanhang. Talar han om den marxistiska fraktionen inom POUM eller den vänstercenristiska?⁸ Vereeken låter medvetet bli att besvara denna fråga. Då ska vi besvara den åt honom: sedan uteslutningen av ”trotskisterna” har ingen marxistisk fraktion av

⁵ Från september 1936 publicerade *La Batalla* utdrag från *De Nieuwe Fakkelt*, organ för RSAP, samt en artikel av Sneevliet (21 september 1936).

⁶ Trotskij avslöjar här vad han verkligen var ute efter. Hans hållning – trots vad det kostade honom på det vänskapliga planet – uppskattades inte i Fjärde internationalens led och orsakade en del invändningar och rent av direkt motstånd. Utifrån denna utgångspunkt var Vereekens nyanserade hållning till POUM farligare än Sneevliets villkorslösa uppslutning.

⁷ Exempelvis skrev Juan Andrade den 15 april 1937, två veckor före majdagarna: ”Det står klart att den spanska revolutionens framtid är ovillkorligt avhängig av den hållning CNT och FAI kommer att inta och *deras ledares* förmåga att ge vägledning åt de massor som är under deras inflytande. (*La Révolution Espagnole*, n° 15).

⁸ Med ”marxistisk fraktion” måste Trotskij ha avsett ”trotskistisk fraktion”; med ”centristisk fraktion” vad man som vanligen betecknades som ”vänstern” inom POUM, dvs Juan Andrade och ledningen för ungdomsorganisationen JCI kring Wilebaldo Solano.

någon större betydelse funnits inom POUM. Men också vänsterfraktionen bland centristerna är svag. På den punkten har Vereeken rätt. Men det betyder bara att efter sex år av revolution är det högercentristerna som bestämmer POUM:s politik.⁹ Så ser den osminkade sanningen ut.

Kamrat Vereeken "kritiserar" POUM

Låt oss nu lyssna till hur Vereeken kritiserar POUM: "POUM:s misstag; att sluta upp bakom Folkfronten i samband med valet. Detta misstag reparerade man den 19 juli genom väpnad kamp. Ett annat misstag: att man medverkade i regeringen och att kommittéerna upplöstes. Men när man lämnat regeringen skedde ett klagande inom POUM." Vid en första anblick ser allt detta ut som en marxistisk kritik. I själva verket använder Vereeken steriliserade fragment av marxistisk kritik inte för att avslöja utan tvärtom för att skyla över POUM:s opportunistiska taktik – och sin egen. I synnerhet är det slående att vår kritiker talar om enstaka "misstag" från POUM:s sida i stället för att göra en marxistisk värdering av hela deras politik. "Mistag" kan alla organisationer göra. Marx begick misstag, Lenin begick misstag och även bolsjevikpartiet som helhet gjorde det. Men dessa misstag rättades till i tid tack vare riktigheten i den grundläggande linjen. I POUM:s fall handlar det inte om isolerade "misstag" utan om en grundläggande icke revolutionär linje, centristisk och därmed i huvudsak opportunistisk. Med andra ord; för ett revolutionärt parti är "misstag" undantag; i POUM utgörs undantaget av några enstaka korrekta steg.

19 juli 1936

Vereeken påminner oss om att POUM den 19 juli 1936 deltog i den väpnade kampen. Givetvis! Endast en *kontrarevolutionär* organisation skulle ha varit i stånd att ställa sig utanför denna kamp som omfattade hela proletariatet; ingen av oss har förstås karakteriserat POUM på det viset. Men hur skulle deltagande i massornas kamp, som under dessa dagar tvingade igenom *sin* politik på såväl anarkister och socialister som på POUM, kunna "reparera misstaget" att delta i Folkfronten? Kanske ändrade POUM sin grundläggande politiska inriktning? Alls inte! Trots arbetarnas reella seger slutade striderna den 19 juli med dubbelmaktens tvetydighet bara på grund av att ingen organisation var tillräckligt klartänt och djärv nog att driva kampen ända till det yttersta. POUM:s deltagande i Folkfronten var inte något tillfälligt "misstag" utan ett osvikligt tecken på dess opportunistiska karaktär. Under julidagarna hade de yttre förhållandena förändrats men däremot inte partiets centristiska karaktär. POUM anpassade sig till Folkfrontens parlamentariska sätt att fungera. Centrismens sicksackande mellan vänster och höger kompletterade varandra men reparerade ingenting. Och under turerna åt vänster behöll POUM sin hybridform intakt och just genom att göra detta bäddade man för den kommande katastrofen.

Medverkan i regeringen

"Det andra misstaget", säger Vereeken, "var medverkan i regeringen och att kommittéerna upplöstes." Var skulle detta "andra misstag" ha kommit ifrån om deltagandet i Juliresningen hade "reparerat" den tidigare felaktiga politiken? I själva verket var deltagandet i regeringen en ny sicksackmanöver som berodde på partiets centristiska natur. Kamrat Sneevliet har

⁹ Vereekens svar var att Trotskijs misstag bestod i att ha trott att POUM "inte skulle kunna göra sig av med sin högerflygel" samt att den sektaristiska politik som förts av Internationella sekretariatet inom Rörelsen för Fjärde internationalen avsevärt lyckats stärka högern inom POUM. Han förklarade mer i detalj sin syn med följande rader: "POUM var centristiskt genom den politik dess ledning stod för, men genom sin sociala sammansättning och trycket från händelserna var partiet kapabelt att omvandlas till ett parti som kunde leda massorna till makten." Uppenbarligen var detta också Trotskijs uppfattning i juli-augusti 1936, men från april 1937 hade han övergett dessa förhoppningar.

skrivit att han ”kan förstå” att man satte sig i regeringen. Dessvärre visar denna tvetydiga formulering att Sneevliet inte förstår klasskampens lagar under revolutionens tidevarv.

Julidagarna 1936, då det katalanska proletariatet med ett korrekt ledarskap, och utan några vidare ansträngningar eller uppoffringar, kunde ha gripit makten och öppnat vägen för proletariatets diktatur över hela Spanien, ledde – till stor del på grund av POUM – till en regim som stod mellan proletariatet (kommittéer) och bourgeoisin, via dess lakejer (de stalinistiska, anarkistiska och socialistiska ledarna). I arbetarnas intresse låg att bli kvitt den tvetydiga och farliga situationen så fort som möjligt genom att överlämna hela makten till kommittéerna, dvs de spanska sovjeterna. Bourgeoisins uppgift var å andra sidan att bli kvitt kommittéerna i namn av ”enhetlig makt”. Nins medverkan i regeringen var en samfäll del av bourgeoisins planer och riktad mot proletariatet. Om Sneevliet ”kan förstå” något sådant är det bara så mycket värre för hans vidkommande. Vereeken är försiktigare: han talar om regeringssamarbetet som ”det andra misstaget”. Inte illa, ett ”misstag” som bestod i ett direkt stöd till bourgeoisins regering mot arbetarnas kommittéer!

”Men”, och Vereeken har bråttom att bryta udden av sin kritik, ”sedan de kastats ut ur regeringen skedde ett klagande inom POUM.” Detta är en klar osanning som Vereeken själv avvisat i sin tidigare citerade karakteristik av POUM som ett *heterogent* parti där vänstern var svag. Vad skulle då detta ”klagande” bestå av när även vänstercentristerna bara utgör en svag minoritet inom partiet? Eller ska ”klagande” kanske tolkas som uteslutningen av bolsjevik-leninisterna?

Kritiken av Internationella sekretariatet

Vereeken går ännu längre i sitt försvar av centrismen. Efter uppräknings av POUM:s ”misstag” övergår han omedelbart till en uppräkning, för symmetris skull, av misstagen från Internationella sekretariatet. Låt oss åter ta en titt på hans egna ord.

”Mistag från Internationella sekretariatet: tio dagar efter den 19 juli hade Paris inte kommit med något ställningstagande. Man förstod inte betydelsen av händelserna. Man deltog inte på Brysselkonferensen, *de tillämpade Parisresolutionen alltför bokstavligt*. Man skulle ha utnyttjat tillfället för att driva POUM i revolutionär riktning. Man isolerade sig från Nin genom att publicera Trotskijs brev.”

Man tror inte sina ögon vid läsningen av denna anhopning av ”anklagelser”! Givetvis kan Internationella sekretariatet [IS] ha gjort sig skyldigt till en del praktiska försummelser och rent av till politiska misstag. Men att jämställa dem med POUM:s opportunistiska politik är att inta den ovidkommande rollen som skiljedomare mellan ett parti som är fientligt mot oss och vår egen internationella organisation. Kamrat Vereeken visar här, och inte för första gången, en ledsam brist på sinne för proportioner. Men låt oss ändå granska anklagelserna närmare.

”Tio dagar” efter den 19 juli hade IS inte tagit ställning! Om vi går med på att detta vore sant, vad kan orsaken ha varit? Brist på information? Överdriven försiktighet? Vereeken ger ingen förklaring. Naturligtvis är det bättre att omedelbart ha ”en uppfattning”. Men bara på ett villkor: att den vore korrekt. IS är den högsta administrativa instansen. Det gällde att gå ytterst försiktigt fram vid ett politiskt ställningstagande och detta så mycket mer som man inte direkt ledde och inte kunde leda kampen i Spanien. Men om IS inte hade någon uppfattning ”tio dagar efteråt” ger kamrat Vereeken ett år efter den 19 juli uttryck för en helt felaktig uppfattning. Och detta är ojämförligt värre.

Brysselkonferensen

Det var, förstår ni, nödvändigt att åter delta i centristernas bedrövliga och meningslösa konferens i Bryssel i syfte att ”driva POUM i revolutionär riktning”. POUM borde ha påverkats,

låter det som, inte i Barcelona utan i Bryssel, inte inför de revolutionära massorna utan i slutna rum på en konferens. Som om det vore första gången vi hade att göra med ledningen för POUM! Som om vi inte under sex år hade försökt ”driva” dem in på den revolutionära politikens väg! Vi gjorde allt och försökte med alla metoder: omfattande brevväxling, att skicka delegater, organisatoriska kontakter, åtskilliga artiklar och hela broschyrer och, till sist, öppen kritik. Men i stället för att följa en marxistisk linje valde ledningen för POUM, skrämda av revolutionens obevekliga krav, i stället definitivt centrismens väg. För Vereeken är allt detta uppenbarligen betydelselösa felsteg. Men vad som tydligen skulle haft enorm betydelse var ... centristernas konferens i Bryssel, där Vereeken inför en eller två av POUM:s ledare *i bästa fall* skulle ha upprepat vad som blivit sagt och skrivet hundratals gånger före konferensen. Än en gång fyller kamrat Vereeken ut centristens roll med sekteristens.

För en sekterist är tillvarons höjdpunkt när han får möjlighet att visa upp sig på den femtielfte konferensen!

Trotskyjs brev

Den sista anklagelsen är slutligen publiceringen av Trotskyjs brev.¹⁰ Mig veterligt var detta brev inte avsett att offentliggöras. Men det får sägas att man måste ha förlorat de sista resterna av politiska insikter om man kan se publiceringen av detta brev som någon avgörande faktor för våra relationer till POUM. I brevet betecknades deltagandet i blocket med bourgeoisin som *förräderi* mot proletariatet.¹¹ Är detta rätt eller fel?

Vi har aldrig misstänkt Nin för att ha något annat än de ädlaste avsikter. Men den politiska bedömningen att hans medverkan i Folkfronten handlade om förräderi var fullständigt korrekt. Hur skulle därför publiceringen av detta brev ha kunnat ”isolera oss” från Nin? Redan före publiceringen var vi tillräckligt isolerade från honom och det var ingen tillfällighet att hela hans politik gick i motsatt riktning till vår. Det var inte på grund av någon nyck som Nin bröt med oss tre år före publiceringen av Trotskyjs brev. Eller menar Vereeken kanske att Nin efter valet rörde sig i vår riktning och att brevets publicering satte stopp för detta?

Vereekens ord kan inte betyda något annat, om man nu utgår från att de över huvud taget har någon betydelse alls. Vi vet ju i själva verket att Nin och hans vänner fortsatte att anse att deras deltagande i Folkfronten och senare i regeringen var riktigt och de försökte rent av få till stånd ett nytt samarbete. Även där handlade det om hela den politiska linjen och inte om något ”misstag”. Slutligen, om man går med på att även POUM insett att det varit ”ett misstag” att delta i Folkfronten, hur skulle publiceringen av ett brev med en skarp analys av detta misstag ha förhindrat POUM från att utvecklas? Försöker Vereeken säga (om han alls försöker säga något) att Nin blev så förolämpad av detta brev att han bestämde sig för att återgå till sina tidigare oriktiga ståndpunkter? Men det skulle vara alltför förolämpande mot Nin, som alltid vägledades av politiska idéer och inte av småaktiga överväganden av personlig karaktär.¹²

¹⁰ Enligt Trotskyjs text skulle det handla om det brev från Internationella Sekretariatet som publicerades i *La Lutte Ouvrière* den 15 augusti 1936. Men i sitt svar talar Vereeken om ”det brev Trotsky för kort tid sedan skickade till sektionen i Madrid”. Samtliga dessa brev återkommer till Trotskyjs tema om POUM:s ”förräderi” och som för första gången kommit till uttryck i en artikel publicerad i *New Militant* den 15 februari 1936.

¹¹ Även om Vereeken medgav att POUM:s medverkan i Folkfronten ”objektivt” utgjorde ett förräderi var hans slutsats efter den långa debatten om ”objektivt och subjektivt förräderi” att detta sätt att tala om ”förräderi” var ”i grunden felaktigt och föga diplomatiskt till formen”.

¹² Vereeken avvisar den tolkning Trotsky här ger av hans synsätt: ”Vad vi hävdar är att de beteckningar som kommer till användning i detta brev bara är avsedda för polemikens skull och att de i den meningen enbart skadat vår rörelsen.” Två år senare skulle Jean Rous, som varit Internationella Sekretariatets utsände i Spanien 1936, skriva i en broschyr med titeln *La Revolución española asesinada* (Den mördade spanska revolutionen): ”Gentemot POUM var vi inte säkra på om det inte hade orsakat mer skada än nytta för de bolsjevik-leninistiska

Detta är således de ”misstag” IS skulle ha gjort sig skyldigt till och som Vereeken jämför med POUM:s centrism. Därigenom visar han bara att han själv intar en mellanställning mellan marxism och centrism.

Förberedelserna av Majdagarna (1937)

Sedan går Vereeken vidare till Majhändelserna i år.

”Det går att hävda”, säger han, ”att POUM förutsåg dem och beväpnade sig. Vidden av det som inträffade gjorde dock att partiet togs på sängen. Men det skulle ha varit fallet med vilket parti som helst.”

Varenda mening är felaktig; dessutom inte av någon tillfällighet utan resultatet av en felaktig politisk linje. Majhändelserna kunde bara ”förutses” och förberedas på ett sätt; genom att deklarera oförsonlig kamp mot regeringarna i Katalonien och Spanien; genom att vägra allt politiskt samarbete med dem; genom att sätta det egna partiet i opposition till alla andra partier, dvs, deras ledande organ och då i synnerhet ledningen för CNT; genom inte låta massorna för ett enda ögonblick förväxla de revolutionära ledarna med bourgeoisins lakejer! En kompromisslös politik av det slaget, givetvis med aktivt deltagande i den militära kampen och massornas revolutionära agerande, skulle ha tillförsäkrat POUM orubblig auktoritet bland arbetarna, i första hand anarkisterna som utgör den stora majoriteten av det katalanska proletariatet. I stället begärde POUM att deras ledare skulle återfå sina poster i den kontrarevolutionära regeringen och försäkrade samtidigt i varje nummer av *La Batalla* att arbetarna kunde ta makten utan strid.¹³ Det var rent av med detta mål i sikte som POUM lanserade det enfaldiga förslaget att den borgerliga regeringen skulle sammankalla en speciell kongress ...¹⁴ och överlämna makten till arbetarna och bönderna. Det var just orsaken till att POUM togs på sängen och till att Majhändelserna för dem bara var en ny etapp på vägen till katastrofen.

idéerna att slå fast de formella villkoren och kräva garantier på förhand.” Ett mer resonabelt synsätt även om några rader tidigare också talar om utfall från ”typiska sektaristiska grupper, som Vereekens”.

¹³ I själva verket har vi redan sett att detta var det centrala temat i Nins tal under perioden strax före majdagarna.: ”Under rådande förhållanden kan proletariatet ta makten utan att behöva gå till väpnat uppror.” (14 mars). ”Med den ställning den förfogar över kan arbetarklassen ta makten utan att behöva tillgripa våld.” (21 mars).

¹⁴ Vi har tidigare sett att POUM:s centralkommitté den 30 mars 1937 krävt inkallande av en sådan ”kongress” för att bilda ”en regering bestående av representanter för alla politiska och fackliga organisationer inom arbetarklassen”. Den 10 april krävde Nin en ”arbetar- och bonderegering” som skulle sammankalla denna kongress och där utse ”en regering som kriget och revolutionen gjort nödvändig”. Till denna oklarhet kan läggas de som POUM:s tidningar svarade för genom att tolka denna text efter eget gottfinnande. Den 9 april 1937 ställde *La Lutte Ouvrière* på följande vis POUM:s program mot kommentarerna i partiets veckotidning i Barcelona: ”Samtidigt talade *La Hora* om deltagande i en regering med färre borgerliga representanter. I slutet av februari begärde *La Hora* i en ledarartikel att POUM skulle få komma tillbaka i en regering ”med fler representanter än första gången och färre för *Esquerra*”. Det var dess uppfattning om en arbetar- och bonderegering. Behöver det tilläggas att kampanjen för en kongress av kommittéerna inte var möjlig utan en parallell kampanj, och helst tidigare, för bildande av kommittéer och att man, enligt vår uppfattning, inte gjorde något i denna riktning, i synnerhet inte där POUM hade majoritet? Dessutom kan det förefalla märkligt att Trotskij inte insett behovet av att polemisera mot den formel Nin vid andra tillfällen använt (till exempel i *Los problemas ...*, sid. 179 och 198) om ”konstituerande Cortes av kommittéer”, osv. I det brev han 1930 riktat till de ”tre” italienska ledare (Tresso-Blasco, Leonetti-Feroci och Ravazzoli-Santini), som just blivit uteslutna ur det italienska kommunistpartiet, skrev han: ”Ni påminner mig om att jag på sin tid kritiserade parollen om ’en republikansk församling baserad på arbetar- och bondekommittéer’, som tidigare lanserats av det italienska kommunistpartiet. Jag skulle vilja tala om för er varför jag anser denna formel felaktig, eller i varje fall oklar. En ’republikansk församling’ ingår givetvis i den borgerliga statsapparaten. Vad är då arbetar- och bondekommittéerna? Det är uppenbart att de i viss mening motsvarar arbetar- och bondesovjeter. Då måste man också tala om detta. Dessa arbetarnas och fattigböndernas klassorgan, som ni kallar sovjet eller kommittéer, utgör alltid kamporganisationer mot borgarstaten, senare kommer de att omvandlas till organ för upproret och efter segern till organ för proletariatets diktatur. Hur skulle det då kunna vara möjligt för en republikansk församling – den borgerliga statens högsta organ – att ’basera sig’ på organ för den proletära staten? (Leo Trotskij, ”Svar till kamraterna i den nya oppositionen inom PCI”, 14 maj 1930, *La Lutte de classes*, n° 23, juli 1930, sid. 520-529).

”Men”, utropar Vereeken, ”vilket parti som helst skulle ha tagits på sängen.” Denna otroliga mening visar åter att Vereeken ine känner till skillnaden mellan ett centristiskt och ett marxistiskt parti. Man kan givetvis erkänna att ett verkligt massuppror, *i högre eller lägre grad*, går utöver bedömningarna från vilket som helst revolutionärt parti. Men skillnaden består just i *graden*: även här övergår kvantitet till kvalitet. Ett centristiskt parti tappar fattningen och dränks av händelserna, medan ett revolutionärt parti vid den avgörande konfrontationen styr dem och ser till att segern blir verklighet.

”Defensiv, inte offensiv”

”Den fjärde och femte maj”, fortsätter Vereeken, ”hade det [POUM] en korrekt politik: defensiv, inte offensiv. Att gå vidare och försöka ta makten hade varit äventyrligt med tanke på omständigheterna. POUM:s stora misstag var att man spred illusioner under återtåget och betecknade nederlaget som en seger.”

Man inser hur Vereeken med en apotekares noggrannhet väger och mot varandra fördelar ”korrekt” agerande och ”misstag” från POUM:s sida. Hela argumenteringen är emellertid inget annat än felaktigt. Vem har sagt – och var – att det skulle ha varit äventyrspolitik att i maj gå vidare och ta makten? Framför allt var detta inte POUM:s uppfattning. Dagen före höll man fortfarande på med att försäkra arbetarna att de kunde ta makten utan strid om de ville. Arbetarna ”ville”. Vari ligger äventyrspolitiken? Frågan om det utgjordes av en usel provokation från stalinisternas sida är, utifrån det vi här vill reda ut, av sekundär betydelse. Alla rapporter efter händelserna visar att segern för Majupproret skulle ha varit säkrad om ledarskapet varit något så när seriöst och haft självförtroende. I detta avseende hade POUM rätt när man sade att arbetarna kunde ta makten om de ”ville”. Man glömde bara att tillägga: tyvärr har ni inget revolutionärt ledarskap. POUM kunde inte leda det katalanska proletariatet i en revolutionär offensiv på grund av – och bara på grund av – att hela dess tidigare politik gjort det oförmöget till något sådant initiativ.

”Julidagarna 1917” och ”Majdagarna” 1937

Men då kan kamrat Vereeken emellertid replikera: ”Men även i juli 1917 valde bolsjevikerna att inte ta makten och höll sig på defensiven för att dra massorna ur skottlinjen med så få offer som möjligt. Varför fick inte POUM följa samma politik?”

Låt oss granska detta argument lite närmare. Kamraterna Sneevliet och Vereeken är mycket förtjusta i att påminna oss om att Spanien ”inte är Ryssland”, att det är omöjligt att tillämpa ”ryska” metoder där, osv. Abstrakta moralpredikningar av detta slag ger inte något seriöst intryck. Vare sig vi har gjort det bra eller dåligt så har vi under de sex gångna åren ansträngt oss för att analysera de konkreta villkoren för den spanska revolutionen. Redan från början varnade vi för några förväntningar på en snabb takt i händelseutvecklingen, liknande den i Ryssland 1917. I stället använde vi parallellen med den stora Franska revolutionen, som inleddes 1789 för att därefter genomgå en rad stadier innan den kulminerade 1793. Men just på grund av att vi inte är ute efter att schemalägga historiska händelser ser vi det inte som möjligt att överföra bolsjevikernas taktik i Petersburg i juli 1917 till händelserna i Katalonien i maj 1937. ”Spanien är inte Ryssland”. Det som skiljer dem åt är alltför uppenbart.

Petersburgproletariatets väpnade demonstration utbröt fyra månader efter inledningen av revolutionen, tre månader efter det att bolsjevikpartiet antagit ett sant bolsjevikiskt program (Lenins Aprilteser). Den överväldigande delen av befolkningen i detta gigantiska land höll precis på att vakna upp ur illusionerna från Februarirevolutionen. Vid fronten fanns en armé på tolv miljoner man som bara nåtts av de första ryktena om bolsjevikerna. Under dessa förhållanden skulle en isolerad resning av proletariatet i Petersburg oundvikligen ha lett till att

de blivit krossade. Det var nödvändigt att vinna tid. Det var dessa omständigheter som avgjorde bolsjevikernas taktik.

I Spanien inträffade Majhändelserna inte efter fyra månaders revolution utan efter sex år. I hela landet har massorna varit med om en gigantisk erfarenhet. De hade för länge sedan förloprat illusionerna från 1931, liksom de uppskrivade illusionerna om Folkfronten. I alla delar av landet har de om och om visat att de var redo att löpa linan ut. Om det katalanska proletariatet tagit makten i maj 1937 – som det redan i realiteten gjort i juli 1936 – skulle de ha fått stöd runt om i Spanien. Den borgerligt-stalinistiska reaktionen skulle inte ens ha kunnat uppbåda två regementen för att slå ned de katalanska arbetarna. I de områden Franco ockuperat skulle inte bara arbetarna utan även bönderna ha vänt sig till det katalanska proletariatet, isolerat fascisternas armé och förorsakat dess oemotståndliga sönderfall. Det är tveksamt om någon utländsk regering under dessa förhållanden skulle ha vågat kasta in sina förband på Spaniens brännheta jord. Varje intervention hade varit materiellt omöjligt, eller i varje fall ytterst riskabel.

Givetvis har varje uppror sin del av ovisshet och risktagande. Men de efterföljande händelserna har tydligt visat att det spanska proletariatet även vid ett nederlag skulle ha befunnit sig i en ojämförligt gynnsammare situation än nu, för att inte tala om att det revolutionära partiets framtid hade varit tryggad.

Men på vad baserar sig Vereekens kategoriska påstående att ett maktövertagande i Katalonien på grund av det rådande läge skulle ha varit ”äventyrspolitik”? På absolut ingenting ... såvitt det inte handlar om en önskan att rättfärdiga centrismens impotens och samtidigt även hans egen linje, som var och förblir bara centrismens vänstra skugga.

Vereeken försvarar uteslutningen av bolsjevik-leninisterna

De avslutande raderna är i nivå med hela rapporten: ”Det sägs att det inte finns någon demokrati inom POUM; att om Bordigisterna skulle vilja ansluta sig till vårt parti skulle vi helt säkert gå med på detta, fast utan rätt att bilda någon egen fraktion.”¹⁵ Vem säger något sådant? En centristisk försvarsadvokat eller en revolutionär som räknar sig till bolsjevik-leninisterna? Det går inte att veta. Vereeken är helt nöjd med demokratin inom POUM. Opportunisterna utesluter revolutionärerna från sitt parti. Vereeken säger: opportunisterna har rätt på grund av att de okynliga revolutionärerna bildar fraktioner.

Låt oss än en gång påminna om vad Vereeken till en början sade om POUM: det är ”nybildat, heterogent, med en svag vänsterflygel”. Och ur detta heterogena parti, i grunden helt bestående av fraktioner och underfraktioner, utesluter POUM inte den uttalade reformisten, inte heller den småborgerlige katalanske nationalisten och givetvis heller inte centristen, utan bara bolsjevik-leninisten.¹⁶ Detta borde stå klart. Ändå godkänner ”bolsjevik-leninisten” Vereeken centristernas repression. För, förstår ni, han bekymrar sig för den juridiska frågan om fraktionernas rättigheter och inte för den politiska frågan om deras program och taktik.

För en marxist är en revolutionär fraktion inom ett centristiskt parti något positivt; en sektaristisk eller opportunistisk fraktion inom ett revolutionärt parti något negativt. Att Vereeken reducerar frågan till den enkla rätten för fraktioner att existera visar bara att han fullständigt utplånat gränsen mellan centrism och marxism. Så här borde en verklig marxist säga: ”Det sägs att det inte finns någon demokrati inom POUM. Detta är inte sant. Demokratin existerar

¹⁵ ”Bordigisterna” syftar på anhängare till Amadeo Bordiga, en av grundarna av det italienska kommunistpartiet och sedan 1921 ledare för ”den antiparlamentariska vänstern” och motståndare till enhetsfronten. Detta var därför med Trotskijs penna synonymt med ”ultravänsterism”.

¹⁶ Julián Gorkin skrev i *La Batalla* den 24 april 1937 att om trotskisterna inte ville gå in i POUM genom huvudingången, som stod öppen för dem, skulle ”de bli utkastade genom fönstret”.

där – för högern, för centrister, för de som sprider förvirring, men inte för bolsjevik-leninister.” Med andra ord avgörs omfånget av demokratin inom POUM av det verkliga innehållet i dess centristiska politik, som är radikalt fientlig till den revolutionära marxismen.

Oförlåtligt utfall

Men Vereeken ger sig inte ens nu. I sin iver att försvara POUM hemfaller han åt direkt förtal (det finns inget bättre ord!) av våra kamrater i Katalonien. ”Den bolsjevik-leninistiska sektionen i Barcelona”, säger han, ”bestod av karriärister och äventyrare.”¹⁷ Man tror inte sina ögon! Vem är det som säger detta? En socialdemokrat? En stalinist? En fientlig borgare? Nej, det sägs av en ledande medlem i vår belgiska sektion. Detta är innebörden av att klamra sig fast vid misstag som avslöjats av hela händelseförloppet! I morgon kan GPU:s agenter i Barcelona säga, om den belgiska bulletinen hamnar i deras händer: ”Vereeken har själv medgett att bolsjevik-leninisterna är karriärister och äventyrare. Då måste de således elimineras!”

Jag anser det vara alla våra sektioners plikt att förklara att vi upprört avvisar kamrat Vereekens oacceptabla utfall och att vi med hela vår internationella auktoritet stödjer vår unga organisation i Barcelona. Och jag vill tillägga: som framgår av deras programmatiska uttalande den 19 juli i år förstår våra kamrater i Barcelona revolutionens uppgifter med ojämförligt större djup och allvar än Vereeken. Det verkliga ”misstaget” från Internationella sekretariatets sida består snarare i att man hittills inte tagit avstånd från Vereekens uttalande och att man inte krävt att vår belgiska sektion ska ta avstånd från det.

Än en gång måste vi hjälpa kamrat Vereeken att hitta tillbaka till den riktiga linjen

Vår avsikt är inte på minsta vis att förvärpa meningsskiljaktigheterna. Vi har stött på kamrat Vereeken tidigare i olika situationer och i olika utvecklingsstadier av den belgiska sektionen och den internationella organisationen. Vi har alla lärt oss att uppskatta kamrat Vereekens hängivenhet för arbetarklassens sak, hans energi, hans iver att osjälviskt satsa all sin kraft på denna sak. Unga arbetare bör lära detta av kamrat Vereeken. Men vad beträffar hans politiska hållning är den dessvärre ofta flera meter till höger eller till vänster om den marxistiska linjen, vilket emellertid inte gjort kamrat Vereeken mer vänligt stämd mot dem som håller fast vid den linjen. Tidigare fick vi inte minst kämpa mot kamrat Vereekens sekteristiska tendenser, som orsakat en hel del skada i den belgiska sektionen. Men också då var det ingen hemlighet för oss att sekterismen bara är den knopp från vilken opportunismen kan komma att blomma upp för fullt. Framför oss har vi nu en osedvanligt slående bekräftelse på den lag inom politikens botanik. Kamrat Vereeken har visat prov på sekterism i frågor av sekundär betydelse eller av formell organisatorisk karaktär bara för att hamna i opportunism i politiska frågor av gigantisk historisk betydelse.

¹⁷ Vereeken var inte ensam om sin hårda omdömen om medlemmarna av den bolsjevik-leninistiska gruppen i Barcelona; det går att hitta liknande uppfattningar bland ledarna för franska PCI eller Foscos grupp. Karaktären och de personliga egenskaperna hos Munís, den främste ledaren för de spanska bolsjevik-leninisterna, var mycket omdiskuterade; men inte ens de hårdaste kritikerna, som emellanåt kallade honom ”äventyrlig”, gick så långt som att beteckna som ”karriärist” en man som fick betala med flera år i fängelse för sitt mod och sin hängivenhet. Ingen har heller förkastat de personliga egenskaperna hos Winter, alias Moulin, som blev mördad av GPU sommaren 1937; Katia Landau skrev följande om honom: ”kamraterna i POUM uppskattade honom alltid som en ren och hängiven revolutionär”. (Katia Landau, *El Estalinismo en España*, sid. 47). Här, mer än i andra sammanhang, måste skulden läggas på våldsamheten i polemiken och de sannolikt oundvikliga överdrifterna i epiteterna. De spanska bolsjevik-leninisternas sista ledare, Moulin och Carlini, arresterades i början av 1938, anklagade för mordet på GPU-agenten León Narwitch, som förmodligen likviderats av medlemmar i POUM. Munís, som lyckades rymma ur fängelset under den republikanska katastrofen i Katalonien, anlände till Frankrike i början av 1938, medan Carlini, som rymt vid samma tillfälle, inte tog sig dit förrän 1940. Munís tog senare sin tillflykt till Mexiko. Carlini skulle dö efter att ha deporterats till ett tyskt koncentrationsläger.

Fjärde internationalens inre liv grundar sig på demokratiska principer. Kamrat Vereeken ägnar sig åt en mycket vidlyftig, ibland rent av anarkistisk, användning av denna demokrati. Men fördelen med ett demokratiskt styre är att den stora majoriteten, som förlitar sig på erfarenheter och kamratliga diskussioner, har full frihet att uttrycka sin egen auktoritativa ståndpunkt och återkalla till ordningen en minoritet som gett sig in på en farlig väg. Det är den bästa tjänst man i nuvarande läge kan göra vår belgiska och även vår nederländska sektion.¹⁸

CRUX

Översättning: Björn-Erik Rosin

Till innehållsförteckningen för artikelsamlingen [Trotskij om Spanien](#)

¹⁸ Brytningen mellan Centret för Fjärde internationalen och RSAP fullbordades i januari 1938. Polemiken blev allt mer förgiftad efter mordet på Ignace Reiss och Léon Sedov. Trotskij hade kritiserat Sneevliet och Victor Serge för felsteg och oförsiktighet i kontakterna med Reiss och hade upprörts över Sneevliets anklagelser mot Léon Sedov. I en redan nämnd text framhöll Vereeken senare på ett exakt sätt den roll som spelats av den stalinistiske agenten Zborowsky, medarbetare till Léon Sedov. Elsa Poretzky, änka efter Ignace Reiss, tar i sina memoarer (*Les nôtres*, sid. 268-279) Etienne-Zborowskys skuld för given och anklagar *de facto* Victor Serge för att ha varit oförsiktig och lösmynt, vilket skulle ha underlättat GPU-agentens uppgift. Vad beträffar Vereeken lämnade han det revolutionära socialistiska partiet i Belgien, där han ingått i centralkommittén sedan partiets grundande i oktober 1936, vilket godkändes av partiets andra kongress i juli 1938.